

“АКО НИКОЙ НЕ ИСКА ДА РАБОТИ, НЕ ТРЯБВА ДА ЯДЕ”

Във Второто послание до солуняните св. апостол Павел пише: “kaθ gTMr äte Çmen prâV çmšV, toêto parhggAl l omen çm×n, äti eθ tiv oæ q,l ei ³rg(Ezesqai, mhd¹ ³sqi ,tw“ (3: 10)¹, т. е. **Защото когато бяхме с вас, това ви нареждахме: ако някой не иска да работи, не трябва да яде**². Понякога у нас поръката на св. апостол Павел се цитира неправилно и това обстоятелство дава повод да се спрем върху нейния **автентичен** смисъл.

Идеята, изложена във 2 Сл 3: 10, е съвършено ясна и недвусмислена³: тези, които **НЕ ЖЕЛАЯТ** да се трудят, нямат право на прехрана. Естествено, в това число не влизат децата, старците, болните и недъгавите. Хора, които поради възрастта си или поради различни страдания **не могат** да работят (макар и да желаят това!), имат пълно право да получават средства за преживяване. Както се подсказва от 2 Сл 3: 10 – 12, в гр. Солун някои новообърнати християни са предпочитали да живеят от милостинята на св. Църква, а не да се издържат чрез плодовете на своя труд. Св. апостол Павел адресира думите си в разглеждания стих **тъкмо към злоупотребяващите** с благотворителността на св. Църква. Такива хора не бива да ядат, защото **могат, но не желаят да се трудят**, и защото чрез своята леност нарушават Божията заповед към Адам: “с пот на лицето си ще ядеш хляба си” (Бт 3: 19). От тази заповед не е освободен никой човек, **който може да се труди** – нито богатият, нито бедният. Затова чрез Четвъртата Божия заповед ни е наредено **шест дни да работим** (Изх 20: 8 – 9; Вз 5: 12 – 13; срв. Лв 23: 3); затова и Спасителя твърде ясно посочва чрез притчата Си за раздадените таланти, че никой не бива да се отдава на безделие (Мт 25: 14 – 30; Лк 19 – 27). В Пс 127 също така се казва: “1. Блажен всеки, който се бои от Господа, който ходи по Неговите пътища!
2. Ти ще ядеш от труда на ръцете си: блазе ти, ще добруваш!”

Самият св. апостол Павел изисква всеки измежду новоповярвалите християни, който може, да се труди. В Еф 4: 28 той пише: “Крадецът да не краде вече, а по-добре да работи, като върши с ръцете си полезна *работа*, за да има да отдели за този, който се нуждае.”, а в 1 Сл 4 гл. посочва: “11. Показвайте усърдие за смирен живот; вършете своите си дела и се трудете със собствените си ръце, както ви поучавахме по-рано, 12. за да се отнасяте с невярващите както подобава и да не сте в тежест на никого.”

Но св. апостол Павел не само наставлява, а и практически изпълнява своите поръки за труда. Повече от всички други апостоли той се е потрудил за разпространението на Божието благовестие (1 К 15: 10; 2 К 11: 23), като извършва **четири мисионерски пътувания в многобройни градове на тогавашната Римска империя** (Д 13: 1 – 14: 28; 15: 36 – 18: 22; 18: 23 – 21: 17; 27: 1 – 28: 16) и **написва редица послания до новоосновани църкви и до частни лица** (до нас са запазени 14 негови послания и те са включени в Новия Завет). Всички тези трудове са предостатъчни, за да подсигурят преживяването на великия Апостол на езичниците, тъй като “работникът заслужава своята прехрана” (Мт 10: 10; Лк 10: 7; срв. ВЗ 25: 4; 1 К 9: 9 – 11; 1 Тм 5: 18). Въпреки това **св. апостол Павел се труди и физически, за да се прехранва сам** (1 К 4: 12). Той работи “денем и нощем”, за да не обременява никого, докато проповядва Божието благовестие (1 Сл 2: 9). В Д 20 гл. е засвидетелствано следното негово изказване пред презвитерите в Ефес: “34. Сами знаете, че тези мои ръце ми послужиха за моите нужди и за нуждите на онези, които бяха с мене. 35. С всичко ви показах, че така трябва да се трудите и да подпомагате слабите”. Както се знае от Свещ. Писание, св. апостол Павел прави шатри, докато живее в Коринт (Д 18: 3).

Във връзка със смисъла на разглеждания стих трябва да бъдат изтъкнати и следните факти:

1. Отрицателната форма $\text{o}\ddot{\text{e}}\ \text{q}_\text{,}|\ \text{ei}$ “не иска” е засвидетелствана във всички древни преписи на 2 Сл 3: 10⁴.

2. Латинският превод на 2 Сл 3: 10 също така съдържа отрицателната форма **не иска** (лат. **non vult**). Ето как е преведен разглежданият стих в латинския превод на Новия Завет: “Nam et cum essemus apud vos, hoc denunciabamus (така! – в с. н. – И. Б.) vobis: quoniam si quis non vult operari, nec manducet.”⁵

3. Църковнославянските преводи на 2 Сл 3: 10 също съдържат отрицателната форма **не иска** (църковнослав. **не хѡцетъ**). Ето как е преведен в тях проучваният тук стих: “и́бо ѣгда̀ вѣхомъ оубасъ , сїе завѣщавáхомъ запрѣщáюще , ꙗ́кѡ а́ще нехѡцетъ ктѡ дѣлати , данеа́стъ .“ (в Острожката Библия)⁶ и “Ибо ꙗ́гда̀ вѣхомъ оубасъ, сїе завѣщавáхомъ вáмъ, ꙗ́кѡ а́ще ктѡ не хѡцетъ дѣлати, ниже да а́стъ.“ (в окончателната редакция на църковнославянския превод на Свещ. Писание)⁷

Следователно няма никакво основание отрицателната форма $\text{o}\ddot{\text{e}}\ \text{q}_\text{,}|\ \text{ei}$ (**не иска**) да отсъства от преводите или от позоваванията на разглеждания стих.

Мисълта на св. апостол Павел, засвидетелствана във 2 Сл 3: 10, е сравнително популярна у нас и понякога се употребява, без дори да се посочи от кого и къде е записана тя. Ето един пример. В една своя реч, произнесена на 2 юни 1946 г., Георги Димитров казва, че у нас ще бъде изградена “такава народна република, другари и другарки, в която ще бъде осъществен принципът: който е способен да работи, а не иска да работи, не иска да упражнява общественополезен труд – той не трябва да яде!”⁸ Но в този случай разглежданата поръка на св. апостол Павел все пак е относително коректно използвана (макар и за специфични политически цели!). Много по-често обаче, тя се цитира неточно и дори

се представя за “българска народна пословица”. Например в сборника от български народни пословици и поговорки, съставен от Петко Р. Славейков, тази мнима народна пословица е приведена във вида “Който не работи, не бива да яде.”⁹ По същия неверен начин тази мисъл е поместена и в други издания¹⁰. В други публикации изразът на св. апостол Павел се тълкува дори и в политически смисъл – такъв смисъл, какъвто великият Христов апостол очевидно не е имал предвид. Например в студията “Християнството, неговото възникване и еволюция” на съветския атеист проф. д-р Н. Н. Розентал се твърди: “В “Посланията на Павел” е изказана между другото една мисъл, която у нас понякога се тълкува неправилно. Това е мисълта, че всички християни трябвало да се трудят, а който не се труди, не трябва и да яде^{11*}”.

Неотдавна излезе едно учебно помагало под редакцията на С. И. Ковалъов и Е. М. Щаерман. Във втората част на книгата, принадлежаща на Е. М. Щаерман, има глава за ранното християнство, в която се заявява: ”В противоположност на презиращите труда робовладелци християните провъзгласили принципа – “който не се труди, той не яде.”^{11**}

По този начин християните в труда на Е. М. Щаерман са противопоставени направо на робовладелците.

При обсъждането на този труд аз си позволих да задам на автора въпроса: “Откога Павел е станал комунист?”¹¹

А в някои издания, иначе претендиращи за научност, тази мнима “народна пословица” се използва като илюстрация на отношението на българския народ към труда. Ето един пример. “Затова и българският народ така ясно и категорично изисква “Който не работи, не бива да яде”. Такава е отредената от народа ни съдба за всички, които смятат да живеят без труд и грижи, независимо от това дали те са феодали, или капиталисти, чуждестранни поробители, или “божи служители”.¹²

Лесно може да се види, че мисълта на св. апостол Павел е деформирана до неузнаваемост в цитираната “българска народна пословица”. От посочения вариант следва, че хора с физически или с душевни страдания и недъзи нямат право на прехрана, **тъй като не работят**; децата и старците също така не бива да получават материална издръжка, **понеже и те не работят**. Такъв антихуманен смисъл се съдържа в “народната пословица” **който не работи, не бива да яде**. Тази жестокост обаче напълно противоречи на мъдрата поука, съдържаща се във 2 Сл 3: 10. Затова приведените деформирани варианти нямат право на съществуване, а мисълта на св. апостол Павел трябва да се цитира в своя автентичен вид, засвидетелстван в Свещ. Писание.

БЕЛЕЖКИ

1. Цит. по *Novum Testamentum Graece et Latine*. Utrumque textum cum apparatu critico imprimendum curavit D. Eberhard Nestle novis curis elaboravit Erwin Nestle. Editio decima. Stuttgart, Privilegierte Württembergische Bibelanstalt, 1930. Същият текст на 2 Сл 3: 10 се предлага и в изданието *Н КΑΙΝΗ ΔΙΑΘΗΚΗ*. Το πρωτότυπο κείμενο με μεταφραστική διευκρίνιση. ΑΘΗΝΑ, ΒΙΒΛΙΚΗ ΕΤΑΙΡΙΑ, 1989.

2. Цитатите от новобългарския превод на Свещ. Писание на Ветхия Завет привеждаме според Синодалната Библия (*Библия сиреч Книгите на Свещеното Писание на Ветхия и Новия Завет*. С., Издава Св. Синод на Българската църква, 1982), а цитатите от новобългарския превод на Свещ. Писание на Новия Завет – по изданието *Новият Завет на нашия Господ Иисус Христос*. Нов превод от оригинала. S. 1., Българско библейско дружество, 2002.

3. При тълкуването на 2 Сл 3: 10 заимстваме отделни наблюдения от следните две издания: 1. *Православен катехизис* и *Послание на източните патриарси за православната вяра*. Първо фототипно издание от проф. к. б. *Тотю Коев*. С., Синодално издателство, 1991, с. 179; 2.

Изяснителен преглед на апостолските послания и Апокалипсиса. Състави Хр. Попов. Фототипно издание. С., Синодално издателство, 1990, с. 457. Тук няма да се спираме върху християнския възглед за труда, защото този възглед е нееднократно обсъждан в православната богословска книжнина. Ето две от най-достъпните у нас по-нови публикации по въпроса: 1. Патриарх Кирил. Човекът и неговият труд. – Сб. *Православният консерватизъм*. Съставител – свещ. Георги Гугов. Пловдив, 2004, с. 128 – 143; 2. Проф. протопрезв. к. б. Николай Шиваров, доц. д-р Димитър Киров. Беседи по религия. С., УИ “Св. Климент Охридски”, 1992, с. 118 – 121.

4. Сведението даваме според *Novum Testamentum Graece et Latine* (вж. тук, бел. № 1).

5. Цит. по *Novum Testamentum Graece et Latine* (вж. тук, бел. № 1). Същият превод на 2 Сл 3: 10 на латински език се предлага и в официалния текст на Свещ. Писание, приет от Католическата църква (*Biblia Sacra juxta Vulgatae exemplaria et correctoria Romana. Denuo edidit [...] Aloisius Claudius Fillion. Editio nona. Paris, Librairie Letouzey et Ané, s. a.*).

6. Цит. по *Библиа сръбска книгѣ ветхаго и новаго завета, по азѣкѣ словенскѣ*. Фототипическо переиздание текста с издания 1581 года. Москва – Ленинград, Слово-Арт, 1988.

7. Цит. по *Библия*. Книги Священного Писания Ветхого и Нового Завета на церковнославянском языке. Москва, Российское библейское общество, 1997.

8. Георги Димитров. Няма сила, която да свали от власт Отечествения фронт (Реч пред ударниците-рудничари в Перник, 2 юни 1946 г.). – Георги Димитров. Съчинения. Т. XII (януари – декември 1946 г.). С., Издателство на БКП, 1954, с. 198.

9. *Петко Р. Славейков*. Български притчи или Пословици и характерни думи. С., ДИ “Български писател”, 1972, с. 263.

10. Вж. например следните издания: 1. *Найден Геров*. Речник на българския език. Фототипно издание. Ч. V (Р – Я). С., ДИ “Български писател”, 1978, с. 3, кол. 2; 2. *Българско народно творчество* в 12 тома. Т. XII – Пословици, поговорки, гатанки. Отбрал и редактирал *Цветан Минков*. С., ДИ “Български писател”, 1963, с. 227; 3. *Речник на българския език*. Главен редактор *Кристалина Чолакова*. Т. VII (К – Координати). С., Издателство на БАН, 1993, с. 592, кол. 2.

11*. Нека да бъде обърнато внимание, че проф. д-р Н. Н. Розентал не отбелязва къде точно в “Посланията на Павел” се среща тази мисъл. Въпрос на коректност е (особено ако авторът е **професор** и **доктор по историческите науки**, какъвто е Н. Н. Розентал!) да се посочи къде точно в 14^{-те} послания на св. апостол Павел е документирано дадено изказване. В конкретния случай отсъствието на посочка е напълно обяснимо, тъй като **никъде** в текстовете на св. апостол Павел не е засвидетелстван изразът “Всички християни трябва да се трудят, а който не се труди, не трябва да яде.” – б. н. – И. Б.

11**. Под линия се посочва *С. И. Ковалев* и *Е. М. Штаерман*. Очерки истории древнего Рима. М., 1956 г., стр. 288 – б. н. – И. Б.

11. Проф. д-р *Н. Н. Розентал*. Християнството, неговото възникване и еволюция. Превела от руски *Дарина Бояджиева*. – Сб. *Наука и религия*. С., Издателство на БКП, 1959, с. 268.

12. *Николай Мизов*. Антирелигиозните възгледи и традиции на българския народ (Отразени в неговите пословици и поговорки). Поредица “Научно-атеистични знания” № 3 – 1960. С., Профиздат, 1960, с. 14.

Статията е публикувана в сп. „Духовна култура”, год. LXXXV (2005 г.), кн. 3, с. 1 – 3.